

84(2=663.2)
И 20

Надежда Иванова

Илышем – шоняныл

84(2=663.2)6

И 20

Надежда Иванова

Илышем – шонанпыл

Почеламут-влак

3107

Йошкар-Ола
Марий Эл писатель ушем
2013

УДК 821.511.151
ББК 84(2=663.2)6-5
И 21

*Издано при финансовой поддержке
Федерального агентства по печати и массовым
коммуникациям в рамках Федеральной целевой
программы «Культура России (2012-2018 годы)»*

Иванова Надежда (Ильина Н.Д.)

И 21 Илышем – шонанпыл (Моя жизнь – радуга):
Почеламут-влак. – Йошкар-Ола, Марий Эл
писатель ушем, 2013. – 128 с.
ISBN 978-5-91716-255-3

«Илышем – шонанпыл» сборникыш Надежда Иванован
у почеламутшо-влак пурталтыныт. Сборник лирический сы-
нан улмыж дене ойыртемалтеш. Автор илышын моторлык-
шым, тудын сылшылыкшым шижын мошта. Почеламут-влак
куштылгын лудалтыт, яндар шонымашым шочыктат.

УДК 821.511.151
ББК 84(2=663.2) 6-5

ISBN 978-5-91716-255-3

© Ильина Н.Д., 2013
© Клюкина М.Ю., обложка, 2013

ПОЭЗИЙ ЧОН

Поэзий кумылан енлан
Йүржат ок ыште лавырам,
Лумат ок петыре йолгорным.
Поэзийлан кеч-кушто – корно.

Ок лүдыктö тўтан мардеж,
Поэзий чон йўла, модеш.
Пүртўсыш кумыл шкак ўжеш,
Тўням ончен шортеш, коржеш.

Кеч ончылнет – пич чодыра,
Поэзий чон садак мура.
Тек корно лийже сип я ўшык,
А чонышто – поэзий шўшпык.

Поэзийлан уке чарак,
Вет шўм-кылет – яндар сура.
Йўран игечыштат мурет.
Поран толмек, шўмет кыра.

Куанлан кумыл нөлталтеш,
Тунам поэзий шкак шочеш.
А ойго годем чон пыртка,
Поэзий тудлан – чын шепка.

ПОЭЗИЙ – КЕЧЫН ВИЙЖЕ

Поэзий лиеш түрлө,

МЫЙЫН – ИКТЕ:

Шүм-чон гыч лекше

ТҮЛ ШОМАК.

Ом йод, «Кава гыч

МУТ-ВЛАКЕТЫМ

викте».

Поэзий –

шкешотан йомак,

Ок шоч вуй үш гыч,

ОК ЧОНЕШТЫА

KŪSHŌ.

«Ах, мучышла

күчәш» ом ман.

Mytem

памаш гай

КОРНЫМ МУЭШ

ШҮМ ГЫЧ,

Шомак коклаште

ЮЖГУНАМ ЙОМАМ...

Поэзий кумылым

кычал ом кай

КОЖЛАШКЕ,

Памаш воктеке

лұмын ом күржтал.

Поэзий толкыныш пурен,
илаш ом вашке.
Шүм-чоныштем ужат
поэзийын кышам.
Шомак-влак дене рифмымат ом чоно.
Вет рифме-влак
шүм-чон гычын йогат.
Коклан чучеш,
ах, илышемже – омо.
Йүлен от шого гын,
тышан йомат.
Кузе темеш чүчалтыш вўд ден ате,
Туте шочеш ик мут гыч
вес шомак.
Иктат шүмем гыч
чон поянлыкем ок кате.
Иктат ок керт
шүмемым шемемден,
иктат.
Мылам поэзий –
чевер кечын вийже.
Ош телым –
пургыжан, кугу поран.
Поэзий –
илыш кечын вучыдымо сийже,
Шүмем
нигунамат огеш керт лавыран.

ЧОНЕМ МУРА

Ала шошо жап туржеш чонемым,
Ала рвезе пагыт кодо шентелан?
Ой, уке, йөршеш ом керт шонгемын,
Улам тачат мыйже рвезе кумылан.

Шымата капемым шошо кумыл,
Шупшалеш шүргем шыма мардеж.
Кечыйол тарватыш яңдар шүмым,
Ах, чонем мур, чонем модеш.

Кайык йүкым колыштам, ок йонго,
Ала шылыныт жаплан, ала...
Ойлынешт мо: улам ынде шонго?
Кайык сем йонга лач мужырлан.

Кас каваште чолга шүдыр – мыйын,
Шүдыр чолгыжмо эре – пиал.
Шошо пагыт ешара чон вийым,
Тидыжат мылам чучеш шагал.

Ломбо пеледеш, шарен йыр үпшым,
Ом коран воктеч: могай куан.
Шүшпык кайыкын колам сем йүкшым,
Угыч куанем мый илышлан.

ИЛЫШ – КНИГА

Ах, ончылнем лач – изи лаштык,
Пура мо шонымаш чыла.
Кертам мо почын иканаште
Ура шўм вургыжмем, ала?!

Кертам мо шолын лекше мутым
Возаш изи ош кагазеш
Да шочыкташ почеламутым?
Тыге адак чонем йодеш.

Кагаз – изи, а шоныш – ятыр.
Кузе гын каласаш ала?
Эх, ручкамжат воза вет кадыр,
А буква-влак кият шала.

Могай шомак эн кўлешанже,
Ты кагазеш мом сералташ?
Могай шомак луктеш ўшанжым,
Кузе лияш да мом ышташ?

Изи кагаз – лач лаштык веле,
Но илыш – ик книга, колат?
А мыйын – лач тўналтыш веле,
Книгамын комлан тый кўлат.

МУАМ МО МУТЫМ...

И. Игнашева-Степанова лүмеш

Муам мо мутым,
Шүм-чоныш пижшым?
Почеламутым
Чонетлан күлшым.
Кертам мо почын
Сравоч ден шүмым?
Тек неле, кочо,
Ом возо лүмын.
Ом му шомакым,
Ушем ок шоно.
А илыш акым
Пуа лач омо.
Конча, тек неле,
Тек кече – тыныс.
Түналтыш веле –
Мыйын шоныш.
Ош телым лумла
Шула чон йөсө.
Мый ом лий егла,
Да ом лий весе.
Кертат гын угыч,
Шарналте порын.
Ит ыште лугыч
Түням, моторым.

ШОЧЫНАМ ИЛЫШЛАН

Йынтыр йүк чыла вашталтыш:
Шонымемым, илышем.
Таче марте мо ышталтын,
Лач пала, акла ешем.
Кумыл волгыдым, шиждеак,
Иленам, шонет, арам.
Шолынам мый йүк пуыдеак,
Кодын омыл мо вараш?
Мардеж модмо йүк коклаште
Чонлан шучко южгунам.
Неле дечын ең коклашке
Шылын омыл нигунам.
Кечын вийже лийын телым,
Ырыктен капем, шүмем.
Лум кава гыч эркын велын,
Ыш левед мландеш лүмем.
Шошо жап лавыра ден темын –
Йомын тудыжат, шулен.
Лач кенежым чон пеледын,
Кумыл чарныде йүлен.
Шыже шүлыкым ыш ыште,
Тунамат пеледынам.
Шүлыканын ом пелеште:
Шочынам мый илышлан.

ЧОН КУАН ДЕН ИЛЕМ

Шочмо ялыш вашкем унала,
Шымата капкылемым мардеж.
Шүшпык йүкшө чонем семала,
Кечыйол шинчаштемже модеш.

Саламлат пошкудем-влак чылан,
Пелешта йочажат, шонгыжат.
Мый ом чуч нунылан йотъенла,
Кажне ден пелештен шыргыжам.

Веселане ойган кумылем,
Йоча пагытыш вик пörтылам.
Чон куан дене таче илем,
Ялыштем улам эн пиалан.

Энер вүд шыргыктен йогалеш,
Ниялтем пүжвүдан чурием.
Пурак огыл тышан мушкылтеш,
Шочеш угычын көргö вием.

ШОЧМО МЛАНДЕ

Шочмо вер гыч налын илыш тамым,
Сена шере-кочым кажне ен.
Ўдыръенже вигак, шулдыранын,
Кая шочмо мландым коден.

Шинчамлан коеш пасу йолгорно,
Төр я шөрын лийын – эн мотор.
Ала тиде мыйын илыш корно,
Молан эртенам вашке, содор?

Лүдын омыл, сененам пораным,
Шочмо мланде вийым пөлеклен.
Корным эртенам мый курыканым
Да тачат ты корно ден каем.

Шочмо мланде лийын ава гае,
Пагыт эртыже, ок лий мондаш.
Мыйым пұрымаш тораш нантайыш,
Кызыт жап – илаш, мураш, модаш.

МАРИЙ ЙЫЛМЕМ ИЛА

– Ит возо, ок кўл, – со вурсен акамже, –
Марла от мошто тый, могай поэт,
Тылат ом шоно нимогай удажым.
Поэзий дене кӧ, шонет, поен.

От пале сылнымутым, марий йылмым,
Молан сераш, шонаш тылат.
Алмаште лучо фермыште авайым,
Уста, чолга, тый лўштышӧ лият.

Мыняр гана йонген шомак, тыгае.
А возыдем кушкедынам вигак.
Палем, газетышкат мутем ок кае,
Ок йонго рифме, ритм уке гаяк.

Марла лудаш, лудаш, да шоныш – икте.
Эре возаш, сай кумыл ден, лўдде.
Керек-мом ойлышт, мыланем – садикте.
Чон ўжын, кертын омыл возыде.

Ик мут гыч весе шочыктен у корным,
Марла лудаш тыгай онай улмаш.
Йоча жапем мый шарналтем лач порын.
Тўналым шочмо йылмым тунемаш.

Тўналтыш лийын неле, тайыл курык.
А мый, лўдде, тарваненам тораш.
Виём ситен сенаш пасум да нурым,
Йошкар-Олаш кудальым тунемаш.

Логалынам мыят студентын «подыш»,
Эх, иленам йўлен мер илыш ден,
Кеч тиде жап шукертак торлен кодын,
А илышым тугакак йўратем.

«Ит возо, ок кўл» манмым мый ом шоно,
Тачат чонем возаш йодеш марла.
Тўняшке шочынам гын, йомшо омыл,
Илем гын мый, марий йылмат ила.

ИТ ВАШКЕ

«Ит вашке», – каласышт мыламже, ит вашке,
А кушко вашкаш, илыш – икте гына.
Чонем йүлен ом курж нигушко, торашке.
Палем: ала-кушто – пычкемыш тўня.

Ош волгыдо илыш, шоналте, воктене.
Молан вара кў моклака – шергакан.
Кидет шулдыран я эрдене, кастене,
Ом шылте, мыят лийынам сулыкан.

Вашкет мокталташ йомак илышын татшым.
Мо уло, ок сите, чон вургыж йўла.
Ала шўлышет тиде – тыйын пытартыш.
Ала ончылнет вуча илыш пуля.

Ит вашке, ит вашке, шокта мардеж йүкшө.
А кушко вашкаш, куш шылаш да молан?
Ала-кө шона илыш тыште – эн шүкшө.
Ала-кө торашке куржнеже илаш.

Яндар кава кече да тынысле илыш
Лийышт кажне шўм-чонышто, поро лиеш.
Мылам шергакан шочмо мландысе шўлыш,
Яндар шошо гае чонем пеледеш.

ШОШО КУМЫЛ

Чоныштемже шошо кумыл
Муралта, чүчка, модеш.
Я иктаж-кө таче лүмын
Кумылемым нөлталеш?

Лай мардеж шыман ниялтыш,
Шупшалеш лышташ түрвем.
Лийын весела ончалтыш,
Йыр куаным вел шавем.

Кече шуялта йолважым,
Шокшым шүмышкө пурта.
Ах, могай яндар каваже!
Кече талукым покта.

Шулыш лум, чыла моңдалте,
Күр гай теле йүштыжат.
Ну, кузе гын ом мокталте
Тыйым, сыне шошыжат.

Кайык сем ден помыжалтын,
Эр эрдене кынелам.
Кумыл утларак нөлтаптын
Куан шошо пагытлан.

ИЛЫШЕМ – ШОНАНПЫЛ

Чоныштем – ал пеледыш.
Шинчаштем – кечыйол.
Покшым вуйым леведын,
Пагыт эртыш мочол.

Шонымем – чевер кече,
Кажне деке вашка.
Лийже йӱштӧ игече,
Чон куан ден чӱчка.

Кумылем эр лупс гае,
Шыде писын шула.
Илышем – курык, тайыл...
Куан дене шӱла.

Койышем – теле покшым,
Йырваш порым шава.
Пӧлекла чонлан шокшым
Яндар тыныс кава.

Чоныштем – ал пеледыш,
Шонанпыл – илышем.
Мыланемже пӧлеклыш
Чон пиалым ешем.

АВАМЛАН

Ниялтышыч вуем, да шокшын
Чучеш тачат, улат воктен.
Ужатышым мый телым, шошым,
А тыйым ом керт ужатен.

Мутет ила, шыналын вуйыш,
Ушем гычын ок лек ю мут.
Тылат, авай, савальым вуйым
Шочеш адак почеламут.

Тылат көра йонга мурсемже,
Эртен тидлан мочоло жап...
Миен шуэш, шонем, йүкемже,
Полша дыр тидлан мардежат.

Ала кокланже, лыве лийын,
Пörдат пайрем еда йырем.
Кава турий гай пуэн вийым
Эртет, вуем үмбач мурен.

Ниялтышыч вуем, да шокшын
Чучеш тачат, илем, шарнем.
Ужатышым мый телым, шошым,
А тыйым ок мондо шүмем.

КУАН ДЕН ОЙГО

Куан ден ойго коштыт йыгыре,
Кунамже икте-весылан сырен.
Көн – ойго, векал, весылан – куан,
Куан гын – иктын, ойго – весылан.

Куан ден ойго коштыт йыгыре,
Иктат огеш керт нуным ойырен.
Кунам куан дене темеш чонет,
Тунам «эн пиалан улам», шонет.

Куан ден ойго коштыт йыгыре,
Пура лач ойго пörтыш мўгырен.
Кертеш тунамак шортарен чылам,
Вара лиеш мо эрык куанлан?

Куан ден ойго коштыт йыгыре,
Иктат огеш керт нуным ойырен.
Куанже ойго дене тергалтеш,
Тек ойгыжо куан ден мондалтеш.

Нантая ялем гычын йолгорно
Изуремыш, келге чашкерлаш...
Тыланен мыламже лачак порым,
Шуйналтеш ик корныжо эрлаш.

Эртенам ты корным вожыл, лүдын,
Южо енже воштылын коклан:
– Шке марла ок мошто, векат, лудын,
Но возаш төча почеламутлам.

Лийыден ты корно ночно, неле,
Йөршынат шым өкынө тидлан.
Ала-кушто теве – йүштө теле,
Куана ала-кө кенежлан.

Лийынам гын үдыржө – күтүчын,
Пүртүс вийым пуыш шочшыжлан.
Пуалеш мардеж шыман я писын,
Кечын сай да куштылго чонлан.

ЭРТА ЎМЫРЕМ

Йыр ончен Карай пўртўсым,
Шарналтем шўмбел ялем.
Шинчамланже тўрлө тўсын
Койыда урем, илем.

Савен вуйым калыкемже
Ойла кумылын: «Салам!»
Пўртўсан Карай кундемже
Чучеш шочмо ялемла.

А вўдшор йога гын шошым,
Йўклана, тораш йонгалт.
Сенаш шуко йўштө-шокшым
Полша лывырге шомак.

Пуалеш мардеж эр велым,
Темеш шўлыш у юж ден,
Шарналтальым шочмо велым,
Ўмырем кая, эртен.

ТҮНАЛШЕ АВТОРЛААН

Вот лие сылнымутышко ик ошкыл.
Чон вургыжеш: мом критике шона.
– Пурта, векат, тўналше енлан шокшым.
Тетла, шонет, ом возо ик ганат.

А лудшылан келша поэзий кумыл,
Шомакше огыл, тушто – чон шижмаш.
Тўналше автор, тый шинчат ит кумо,
Тек чоныштет шочеш у шонымаш.

А критике, шымла вет кажде мутым,
Ок сите ой, ок йонго рифме раш.
Вара вик иктешла: почеламутым
Ок кўл ыле книгаште савыкташ.

Ит ойгыро, вет тиде – лач тўналтыш,
А критике – лач польш ончыкылан.
Чыла аклен, вует йыр сай шоналте.
Поэзий сем йонгалтше лудшылан.

ИЛЫШЕМ – ПЕЛЕДЫШ

Ала ты илышем – пеледыш, мый ом пале,
Пеледышла коклаш йомам молан?
Пеледыш кушмым ончемат да вийым, алым,
Налам, улам тиддене пиалан.

Пеледыш пеледеш кенежым сылнын,
Да шыжым кумыл нөлтмым мый шижам.
Палем, лум йымалнат чечен ок кылме,
Куштем мый чоныштем пеледышлам.

Куштем пеледышлам, да кумыл – нөлтшө,
Пөлеклынем куаным кажнылан.
Тек кажне ег ты татым шижын кертше,
Да таушта пүртүсын вийжылан.

ЭРТЫШЫН – КЫША

Пустанын шочмо уремем.
Пүртүс гына ила.
Пытен сөрал, мотор ялем,
Шула йолгорныла.

Шаршудо мо койман омеш,
Уке гын йол кыша?
Чарен ом керт. Йомеш, йомеш...
А мо эртен – кыша.

Куэ парчажым рүзалтен
Вашештыш толмемлан,
Ужам: түжемле лышташ ден
Куаныш шочшыжлан.

МАРИЙ МУРО

Чоным савырыше марий муро,
Тый йонгалт торашке, йырым-ваш.
Кажне шўмышкō шыненак пуро,
Тек нōлталтше кумылна каваш.

Марий мутшо лийже эре ныжыл,
Семже лывыртыже капкыланам.
Мут яндарлык шичше чоныш пижын,
Волгыдо тек лийже илышна.

Марий муро! Иле тые курым,
Лийже куштылго пашам ышташ.
Шергылтаре олыкым да нурым,
Шуын жап пашалан воранаш.

Сылне сем марийын, чынак, сылне,
Юзо мут памаш гай йоргыкта.
Йўштō телымат ты сем ок кылме,
Шошымат эн чапын йоргыкта.

ВУЕМ ОМ САКЕ

Вуем ом саке
нигунам,
лиеш гын,
Сенен лекташ
тыршем чыла.
Налам ўмбаке
шоямат,
кўлеш гын,
Чон шокшым лын почам
мый кажнылан.
Шинчам ом кумо,
мардежат
лупша гын,
Куаным шочыкта
чурий тўсем,
А теле лумым
шўмешем
пыштат гын,
Шулыктарен луктеш
чон сем.

Сенен лум пургыжым
Эртет, лүдде,
Йолгорнын кудыржым
Вискалыде.

Лупша тўтан мардеж
Виян капет.
Йырет поран пөрдеш,
Садак чытет.

Йонга ўшан йўкет
Тора гычат.
Вет пенгыде мутет
Күлеш тачат...

Тек пире орола
Чодырам гына,
А тыйым арала
Сай ең шомак.

ШУЛДЫРАҢЫН ЧОНЕШТЕМ

Мый кайык йўкым колышташ
Лекнем садерыш,
Но чонем денже мом ышташ,
Ўжеш вес верыш.

Каем яндар памаш воктек,
Ты вер – эн сыне.
Кеч кызыт – йўштö теле тек,
Памаш ок кылме.

Нияталам ош чурием
Памаш вўд дене.
Шочеш куан, лектеш вием
У шўлыш дене.

Пыштем куатым чонышкем
Памаш гыч налын,
Да шулдыранын чонештем
Тамлен пиалым.

Вашке лыпланыш шўм-чонет,
Кас кечын весым дыр шонет.
Чўчка шўмем йылт шўдырла,
Шонем, векат, толеш эрла.

Кана пылвомышто тылзат.
Ойлат, тек чон лиеш таза.
Да шўшпык йўк йонта коклан,
Шўшкет яндарын, но кўлан?

Мардеж тарватыш лышташлам,
Тыштат йўкетым раш колам.
Ўндалме лывырта капем,
Шупшальыч кошкышо тўрвем.

Вашке лыпланыш шўм-чонет.
Ок лўдыктў дыр йўдомет.
Йўратышыч тунам ласкан,
А ынде кошкыш шўм саска.

* * *

Кү комыля толеш логарыш,
Шулыктарем шинчавүд ден.
Ала чон ойгыжо витарыш,
Ала суксем, Юмем, монден.

Шула шинчал гай ойган кумыл.
А пагыт эртыш, о мочол.
Трук сөрвален йодам гын Юмым,
Пура мо чоныш кечыйол?

Чевер кечат мылам ок шыргыж,
Пүртүслан веле мо куан?
Кöлан гын – тул, кöлан гын – ломыж,
А мо кодеш вара мылам?

Кугу ўшан иланыш вож гыч,
Суксем саскажым ылыжтен.
Шинчавүдем ончен ом вожыл,
Мушкеш осалжым чоныштем.

* * *

Чын верч шогышо айдеме
Лўдыкшö деч ок коран.
Лийже илышыже шеме,
Садак тудо – шулдыран.

Тек йога кава гыч йўржö,
Кўдырчö лўдыктылеш.
Коранеш торашке пылже,
Чоныш кече ончалеш.

Телым мўтыра гын менге,
Чатлама ден чытырен,
Илыш корнышкемже шенын
Йўштö огеш керт пурен.

Шолдыра шолемын вийже
Мландым чот чытырыкта,
Ок кўл тудын саде сийже,
Кече чоным ырыкта.

Чын верч шогышо айдемым
Йöрыктен ок керт мардеж.
Йöратен тўням ила гын,
Осалжат туддеч лўдеш.

Мыланна сылне кече
Кинде гаяк күлеш.
Тек коклан сур игече,
Кумылнаже нөлтеш.

Жапын, лектын куэрыш,
Куаналын колтем.
Чонешта кумыл эрыш,
Уто йөсым монден.

Лышташла шыве-шыве
Пörдын, йыр савырнат:
Воктенем ялт икшыве
Йывырталын кана.

Түрлө түсым сад налын:
Нарынчалге, чевер,
Тыланен лын пиалым,
Вашлиеш ты садер.

Мый аклем йыр пүртүсым,
Кумылем – шулдыран.
Шүм-чонем шыже түсым
Мокталталын мура.

ЯЛЕМ ИЛА

Ялем пыта, йомеш илемже,
Шула лумпырчыла садер.
Ишалтын ойго ден чонемже
Тылат көра, о Ловенер.

Ой, ожнысыла огеш шокто
Урем покшелне йоча йүк,
Ялемым авам гай ом мондо,
Пуэн куатым памаш вүд.

Огеш тапталт уэш йолгорно
Ты изи ялышке молан?
Вет кажне енын илыш корно
Шке семынже дыр пиалан.

Лач шүшпык утыр сылне семым
Йонгалтарен көлан ала?
Тарватыш угычын чонемым...
Илем гын мый, ялем ила.

Мыняр шошо эртен йүк лукдеак,
Кумылат пеледалтше ыш лий.
Кодын дыр шүм семем мурыдеак,
Чонешташ кайыкла вий ыш лий.

Мыланем пөлеклалтын ик шулдыр,
Сусырген, ом чонеште тачат.
Ыштымем, сомылем лийыч шулдо,
Омешем гын кок шулдыр конча.

Кумыл, лекше, ыш лий кажне кече,
Лийылден поранан кенежат.
Мардежат лупшкален түрлө вечын,
Ыш йонгалт шүм семан мурыжат.

Мундыра, шүм-чонемын, рончалте.
Тушто ок лий чарак нигöлан...
Шоныметым ит ойло, чыталте,
Шүм-тул шижмым ом пу кажнылан.

ИЛЕМ МОЛАН...

Чүчкыдын шонем: илем молан?
Мом кодаш, эн сайжым, почешем.
Лийынам мо кечын пиалан,
Түзланен шоген вара ешем?

Шуктенам чон йодмым кажнылан.
Ала лийын лүмнерем гына?
Илыш йогынжо шолеш молан?
Кушко таче тудо нантая?

Южгунам шонем: илем молан?
Кажне кече илыш – йодмо жап.
Да эн сайжым ыштынем кёлан?
Таум ок каласе иктыжат.

* * *

Шинчавӯд лектеш тунам,
Ойго пызна чонышкет,
Вучышыч тый ик унам,
Тольо весе суртышкет.

Увержат ок кӯл улмаш,
Шоныдымо да ойган.
Шинчавӯд лектеш, ӯрмаш,
Пуйто илышет – шоган.

Петырна шинча тунам,
Кунам шӯм кырымым чарна.
Юмо ырыкта тӯням,
Лӯдын, тек осал чакна.

ШОРТЕШ ШҮМ-ЧОН

Шортеш шүм-чон,
Лач ок лек шинчавүд.
Шортеш шүм-чон,
Пычкемыш кас я йүд.

Уке воктен
Семалыше ава.
Пылат шылтен
Яндар кечан кавам.

Шортеш шүм-чон,
А ойгыжо могай?
Шортеш шүм-чон,
Куанже мо шагал?

Уке пелен
Йöратыше ача,
А пиалем –
Куан шинчан йоча.

Шортеш шүм-чон
Эрласе кечылан.
Шортеш шүм-чон
Ты нöргö тукумлан...

ПЫЧКЕМЫШ ЙӰД

Молан гын корно ўшык,
Каяш ок лий?
Улам мый пуйто йӱшӧ,
Ах, кушто вий?

Пычкемыш лийын кече,
Мый окшаклем.
Молан пылан игече
Иша шӱмем?

Мардеж шӱка капемым,
А мый ом йӧрл.
Кучем, лӱддеак, шкемым,
Нимат ом ӧр.

Коеш шинчамлан шемын,
Шижам: жаплан.
Саплан мо ныжыл семым
Тачат колам.

Тек шучко лийже йӱдшӧ,
Чытем, сенем,
Вет илыш курык – кӱкшӧ,
Нушкам, кӱзем.

ШУКТО ШОНЫМЕТЫМ

Ойло шоныметым
Лүддеак, йолташ,
Тыйын йүдометым
Огыт тошт кошташ.

Тек пылан игече
Петыра шинчам.
Сыне сото кече
Пыл йымач онча.

Тек торжа мардежше
Пуалеш гүжлен.
Самырык шүметше
Огеш керт пужлен.

Шукто шоныметым
Вожыде, йолташ.
Тыйын чын улметым
Тукым палышаш.

ЙОНЫЛЫШ ОШКЫЛ

Йонылыш ошкылым
Ыштышым өрдыжкө.
Молан гын ошкылым
Корно гыч шөрышкө.

Шүшпек чашкерыште
Шүшкыш вес мужырлан.
Мыйын шүм-кылыште
Тодыло кумылым.

Гүл кас пылвомышто
Чолгыжыт шүдыр-влак.
Самырык чонышто
Тул йўла волгыдын.

Йонылыш ошкылым
Тайыл йолгорнышко.
Угычын ошкылым
Лўмын ом ыште мый.

У ТУКЫМ ЛҮМЕШ

Ок шуло поэзий,
Айдеме шүмеш
Кода ўмырашлык кышам.
Улам але рвезе,
У тукым лүмеш
Мыят кодынем мут кышам.
Йонга сыне муро
Айдеме лүмеш,
Моктен лектышан сай пашам.
Тол, чонышко пуро,
У тукым шүмеш
Тый кодо корнетым тышан.

* * *

Самырык тукымым
Вуча мо пиал?
Вүчка мо йолван кечыйол?
Самырык тукымын
Ўшанже шагал,
Пидылтын шоя дене йол.
Самырык тукымлан
Тушкат түрлымат:
Осал ден аяржым иктеш.
Самырык тукымлан
Пуртат «ушымат»,
Күшыч шомакым пиктен.

ШЫМ УМЫЛО

Шым умыло иктым:
Мо кўлын тылат?
Суртпече гыч лектын,
Пошкудыш толат.
Шогет пөрт воктене,
Вучен йочала.
Пычкемыш кастене
Лач тылзе пала.
Шым умыло иктым:
Мо кўлын тылат?
Тачат шогет шкетын,
Шотлен шўдырлам.

. . .

Шўлем, яндар южет.
Он' тич – куанле вий.
Чонем чодыраш ўжеш.
Моторлыкешше – сий.
А теле чатлама
Шупшале чурием.
Лумпырчыже ўмам
Налеш, йомеш шулен.
Огеш керт лўдытен
Чон кумылем поран.
Капкылым модыктен
Кая пөрдал тораш.

ВАШКЕМ ТЫЙ ДЕКЕТ

Ой, могай мотор вургемым
Чодыра чиен,
Өрыктарыш койышемым,
Шочылдыш вием.

Йылгыжеш куан шинчамже,
Ты тўням ончем,
Кушто лийын молгунамже,
Мом ондак вучен?

Ок чактаре кўр гай йўштө,
Кап шулдыранеш.
Тек ок шокто йўкшө шиштын,
Йошкарон модеш.

Тек кана чодыра воктене
Йогышо памаш.
Вашкем тый декет эрдене,
Чодыра, йолташ.

ИЛЫШ КОРНО

Илыш корно – тайыл, шөрын,
Сөреман я кў мландан.
Ужын коштым түрлө верым,
Шем роканыште – киндан.

Кадырга йолгорно семын,
Логалеш пич чодыраш,
Шүмыш пыштыш кайык семым,
Жапын урмыжеш пират.

Корно нөлтаlesh чонгашке,
Моткоч неле, пүжвүдан.
Тудым мый эрташ ом вашке,
Тек коклан шинчавүдан.

Логалеш чара пасушко,
Йүштым-шокшым умылем.
Илыш корно мыйын – тушто,
Мөр пеледыш кумылем.

ШОНГО ТУМО

Шогет, капет вожанын мландыш,
Укшлатым шаралтен йырваш.
Вуй үмбалнет – яңдар да канде,
Шуйналтын тынысле кава.

Чытет күр йүштым, шокшо кечым,
Түтан мардеж лупша гынат,
Налат тый алым мланде дечын,
Вет тудын шочшыжо улат.

Вүран сөй жап корен капетым,
Көргетым шыдыже нултен.
Шогет тачат, лүддеак, шкетын.
Осалын корныжым монден.

УЛАМ ПИАЛАН

Шочмо ялыш вашкем унала,
Капкылемым шыматыш мардеж.
Шўшпык йўкшө чонем семала.
Кечыйол шинчаштемже модеш.

Веселане ойган кумылем.
Йоча пагытыш мый пörтылам.
Чон куан дене таче илем,
Ялыштем улам эн пиалан.

Энер вўд шыргыктен йогалеш,
Ниялтем пўжвўдан чурием –
Пурак огыл тышан мушкылтеш,
Шочеш угычын көргө вием.

Ок кўл мылам тутай кундем,
 Эреак шокшо дене темше.
 А лийышт шергакан мландем,
 Йырваш лын кайыкын мурсемже.
 Тек лийже поранан мардеж,
 Велалтше лумжо лыве гай.
 Тек илышнаже пеледеш,
 А кумылнаже лийже лай.

Ок кўл мылам тутай кундем,
 Пеледыш дене пеледалтше,
 Почкалтышат – пайдале эм,
 Лопшудыжат – пүртүсын ямже.
 Шарлалже шошым ломбо пуш,
 Шүм-чоным темыже куан.
 Сасканг шогалже олмапу –
 Тунам ласкалыкым муам.

ШОЧШЕМЛАН

Ончылнет – кумда тўня,
Тушто – тўрлө йыжын.
Сайже чонышкет шына,
Лач осалжым шижын,
Шукто жапыште, шочшем,
Кумылет саемже.
Ынже керт осал ишен
Йочан нөргө шүмжым.

Ончылнет – кумда тўня,
Шокшыжо – лач тыйын.
Тыште ит лий йот уна,
Поч чон көргө вийым.
Ыште порым калыклан,
Акле ушан еным,
Ямдылалт у илышлан,
Осал вийым сене.

Волгенче волгалтын каваште,
 Шонен лүдыкташ чыламат.
 А кўдырчыжө, о Юмашне!
 Пудешт чытырнен телымат.

Могай лийын пагыт, ом пале,
 Кенежым тарваныш тўтан.
 Чурийым авалтыш шем пале.
 Волгенче, шыплане, сита.

Идалыкын шыже моторжо
 Тарватыш пораным вашке.
 Но лүддымө ең, виян чонжо,
 Ты курыкым кўзыш тошкен.

А кўдырчө йүк кажне суртыш
 Пурен мўтырен, лүдыктен,
 Умша гыч йомеш кинде шултыш,
 А кече кенеж гай пелтен.

Лач шошым шула телын лумжо,
 Вўдшор мушкеш йыр лавырам.
 Векат, тунам сусырын шўмжө
 Пиал нерген йүкын мура.

ЧЕРЛЕ ШОНГЫЕН

Тыйымак вучыш тудо, лач иктым,
Эмлымверыште ты черле ен.
Шинчылтеш со тачат тудо шкетын,
Кайыше енлан эре куанен.

Икте деке вашка гын аваже,
Весым вачыж гыч танже вўчка.
Тылат вел мотор кечын йолваже
Сусырет паремдаш вошт чўчка.

Йынтыр йўк шергылтеш гын палатыш,
Телефон дек вашкет йочала.
Чарныде, тый ончет кид шагатым:
Огыт тол, огыт пуро молан?

Лачак докторын ныжыл мутшо
У ўшаным пуа илышлан.
«Төрланет» – пелешталме вашмутшо
Пөлек семын лиеш шонгылан.

Адакат ончалат окнашке,
Лач мардеж тарвата лышташлам.
Тый декет нигöат ок вашке.
Ўшанен шонет: толыт эрла.

КУМ КОРНО

Авыралтым кум корно коклаште,
Кумытшат моткоч лишыл мылам.
Икте чоным шупшеш гын пашашке,
Ышташ порым шона калыклан.
Тиде корным эрташ кеч пеш неле,
Лүдмашемже уке туражлан.
Порым ең умыла гын веле,
Илыш йыжын лиеш пиалан.
Еш кыллан шочеш корно йылт весе,
Пылышемлан солна түрлө йүк.
Чыла тидым сенаш тек йөсө,
Неле дечын коранын ом лүд.
А ньога-влакын йүкышт – поро,
Пуат кумылым кечын мылам.
Нимогай осалат ынже торо,
Тек йоча пеледеш илышлан.
Тыгак эрыкыш кайыме корно
Чон ласкалыкым кечын вуча.
Кажне корныжо – илыш йолгорно,
Икте-весышт ден кылым кучат.
Авыралтым кум корно коклаште,
Кумытшат улыт лишыл мылам.
Иктымат мый эрташ ом вашке,
Кажне корнышто шкеак кўлам.

Нелылык шүмемым
 Пызыралын шуко.
 Лийын чап лүмемын,
 Корно – лыкын-лукин.
 Ишыктыш чонемым
 Енын торжа мутшо,
 Илышыштем шемын
 Эртыш йоча йүдшө.
 Пүртүсат ыш сене
 Вашталтен игечым.
 Кайыкат вес семым
 Йонгалтарен кечын.
 Мөр саскан пеледыш
 Ыш тарвате чоным.
 Кумылем леведын
 Лачак осал шоныш.
 Илышын моторжым
 Шым шиж, жап торанын.
 Чон гычын осалже
 Жапыште коранын.
 Кумылем – эр кече.
 Йүштө йүр – чон мушкыш,
 Шоныш – илыш верчын,
 Садлан шүмем лушкыш.

ОК МОНДО ТУКЫМ

Росийын Геройжо Валерий Иванов лўмеш

Кодеш ик кече
Тылат шўлаш аярым.
Вуча шукертак шочмо ял.
Вуча сурт-пече.
Ужнет авам, шўжарым.
Толметше – ачатлан пиал.

Чылтак сўрет гай
Волгалте кудывече.
Йōратыше лыжга ава
Ушет гыч ок кай.
Ужнет танетым кечын,
Ўшаным серыш гоч шава...

Тылат ик кече
Ыш сите, кўрльō илыш.
Шинчат гыч шулыш шарнымаш.
Шикшан сар кече
Вўран ўпш дене сийлыш,
Шогале шўм мутланымаш...

Ик кечын таче
Шортеш чыла ял калык,

Сортам чўкта шке шочшыжлан.
Молан гын качым
Сар тул шкеж деке налын?
Пеледыш лывыжгыш молан?

Ок мондо тукым
Совет салтакын лўмжым.
Лектеш шўм-чон гыч шинчавўд.
Ик каче вот уке,
Ыш сене тулын вийжым,
Кечат геройлан лие йўд.

АВА

Авай, кидетше козыран,
Паша денет вет козыранын.
Шүргетше лийын куптыран.
Чыла тый сененат: пораным
Түняшке келын лектынат.
Да кажнынам лач пиаланым
Ужаш умбакше шоненат.

Авай, йүкетше ныжыл, поро,
Чыла чыташ товатленат.
А ошкыл колтетат моторын,
Ладыра куэ гай койынат.
Чыла тый сененат: пич йүдым,
Кечан кенежым, йүштымат,
Түтан мардежым, шыжымат,
Волгенче ден күдырчымат.

Авай, чонет – пасу пеледыш,
Нелеш ит нал, кошкен коклан,
Ош покшым үпетат леведын,
Шонет дыр, иленам молан?
Ах, писын эртыш йоча илыш,
Шиждеак лие рвезе жап.
Чонем, авай, тылат верч йүлыш.
Мылам огеш күл ниможат...

Авай, колам тачат йүкетым,
Тугак пеш сылнын йонгалтеш.
Ужам тачат мотор түсетым,
Эре кончет мылам омеш.
Ласка да поро кумылетым
Шочшем-влаклан ойлем, колат.
Авай, авай, эре илет тый,
Яндар шүм-чоныштем улат.

КАНЫШ КЕЧЕ

Каныш кече, таче – каныш,
Еш дене лияш пырля.
Тек шонат, мо лийын манын,
Каныш эргыш веселан.

Шочшем-влак – үстел коклаште,
Пелашем воктен – пиал.
Таче мый ом кай пашашке,
Сомылым омат шонал.

НИГӖЛАН

Южгунам торжа мутым
Колат сай пашалан.
Но чараш тидым луктын,
От ойлал нигӖлан.

КӖ виан, тале, чулым,
Сена йӖсым чыла
Да шӱм-чонысо тулым
Огеш поч нигӖлан.

Чот пӱжалтын, пашаште
Куана лектышлан.
Мом шона иканаште,
Огеш поч нигӖлан.

Кеч-кунам ен пиалым
Кӱлеш семын акла.
Весылан, шыргыжалын,
Порын, сылнын ойла.

* * *

Чоныштем – муро сем.
Луктын ом керт чарашке.
Ом керт вик каласен,
Ала лўмын ом вашке.

Каласаш гын, көлан,
Сравоч ден петырналтын.
Чон шижмем курымлан
Тый дечет суралалтын.

Огеш лий нигёлан
Чон гыч лекше шомакым
Ужалаш оксала,
Чон огеш пале акым.

Чевер кечым шижеш,
Тўтан теле пораным.
Осал шўмым туржеш,
Кая ёрдыш, коранын.

МЫЙ ЧЫТЕМ...

Ўмбакем возеш чыла осалже,
Мый чытем, чытен кертде ок лий.
Айда йүштө мардеж тек логалже,
Йүштө мардежат – пиал мылам.

Вачышкемже возеш ең пашаже,
Мый ыштем, ыштыдежат ок лий.
Паша веле нөлта кумылнажым,
Лач пашаште шулдыран улам.

Тул я вүд ваштарешем логалже,
Мый сенем, сенен кертде ок лий.
Юмо мом пуэн чыташ мыламже,
Тыгай чытыш лийже кажнылан.

ЧОН КАНА

Кайыдыме корно, маныт, неле,
Неле манын огеш кўл чакнаш.
Тый тўналтышым ыштет гын веле,
Весе кая, ок тўнал тўкнаш.

Ыштыдыме сомыл, маныт, шуко,
Шуко манын огеш кўл чарнаш.
Тек тўналтыш лиеш лыкын-лукын,
Шуктымеке, чон ласкан кана.

Илыш ўмыр, маныт, пешак кўчык,
Кўчык манын ок кўл ойгыраш.
Чумырет гын ешым да сурт-печым,
Шўмет порын, вашкыде кыра.

* * *

Ала шўшпык йўк, муро сем, помыжалтыш,
Ала йўдомемже ыш эрте ласкан.
Вачем гычын пуйто шиждеак пералтышт,
Эх, омыжо кончыш, тудат – шомакан.

Кастене шыч лек ужыдаш шып садерыш,
Шым кол «поро кас» манме мутым тачат.
А мый адакат вашкынем тиде верыш,
Саслан ала омыжо кочын конча.

Иктат ок пөлекле пасусо висвисым.
Тудат ала-көлан моткоч шергакан.
Молан йөрәтем гын пылан шыже тўсым,
Эх, омыжо кончыш адак шўлыкан.

Эрден кынелам, почам утыч шинчамым:
Кава – тыныс да канде, а кече – чевер.
Өндал колтынем шергакан шочмо мландым,
Йырваш ончалам: пасу, олык да ер.

Куржам, камвозам, кынелам, вийым налын.
Улам шочмо ялыште – тиде пиал.
Мылам, шочмо вер, пузнат вийым, алым,
Илет чоныштем эреак, шочмо ял.

ЧЫЛА ЛИЕШ...

Чыла лиеш: луман ош теле,
Тўтан мардеж, куту поран.
Лиеш тўняште сай да неле,
Шентек ом чакне, ом коран:

Чыла лиеш: лавыран йолгорно,
Пасушто йомшо ик кыша.
Лиеш тура да такыр корно,
А мый ом пиж, ом йом тышан.

Чыла лиеш: мондалтше шошо,
Висвис пеледышан пасу.
Чонлан лиеш я йўштõ, шокшо,
А илышем – эре асу.

Чыла лиеш: ужал шаршудо,
Пелед шогалше ломбыжат.
Кечывалвелым кайыклудо
Толеш. Йонга турий йўкшат.

Чыла лиеш: луман ош теле,
Лавыран йолгорно, син кыша.
Лиеш чонлан ласка да неле,
А илышем – пеледышан.

ИЛЫШ – ИКТЕ

Илыш – икте, молан тидым кажне ок акле.
Молан мондена ме шочмо мандавам.
Воктен улшым от шоно, от шотло, от жапле.
Кумыл йомын, ончал: могай тыныс кава.

Илыш – икте, молан пагален она мошто,
Пошкудо пошкудылан лийын тушман.
Пургед киена кышам эртышым, тоштым.
Торжалык ден темын яндар шүм-чонна.

Илыш – икте, тыгак чонна кажнынан – икте,
Илаш, куанен, кумыл шкеак йодеш.
Осал шонымаш ден чонетым ит пикте,
Мо лийын, эрта да шенгелне кодеш.

МАРИЙ ЁДЫР

Марий ёдыр чолга, весела да пашаче.
Марий ёдыр шуэш кеч-кушкат.
Чолга ёдыр шинчашке перна вигак качын,
Кумылзак деч от шыл нигушкат.

Марий ёдыр колта муралтен мурым, сылным.
Йонгалтеш ныжыл йёк пеш тораш.
Марий ёдыр шулен колыштеш кайык семым,
Да шкежат шёшпык гае мура.

Марий ёдыр – виян, ошкылеш, лёдде, ончык.
Лийын тукымжо тудын тыгай.
Лач виян улмыжлан сена шерым да кочым,
А пашаште йёла чылт тул гай.

ШОЧЫНАМ ИЛАШ

Айдеме кумыл – шулдыран ош мамык,
Тўтан мардеж тудлан – осал шомак.
Тунам шўм-чонышто лиеш ласка да тымык,
Кунам осалже ик татлан гына – оза.

Шуя кава гыч кечыйолжо шокшым,
Шўм-чонлан тидыжат – кугу пиял.
Тек вуйышкем шукертак возын покшым,
Шентек ончалын каласем:

«Ах, ыштенам шагал».

А илыш ончыктен я шерым, кочым.
Мый тамленам, чыла кўлеш улмаш.
Осал енлан чонемже корным почын,
Торжалыкым вием ситен сенаш.

Йолгорно – илышын – я кадыр-кудыр,
Я лийын яклака, пўжвўд ўпшан.
Тўням йўратымаш сенен вет тудым,
Ончалын савырнем – лачак кыша.

Ваштарешем волгенче – тиде кече,
Лач кўдырчө со лўдыктен жаплан.
Эх, ынже сусырто ялтак сурт-печым,
Мый шочынам илаш шке калыклан.

• • •

Кошкен энер,
Кумда пеш лийын,
сылне.

Шийголжо төрштылын,
вўдланже куанен.

Палем ты вер
Ош тelyмат ок кыме.
Кеч вўдшö йомын,
мландышке ушнен.

Вынем гына
Тема коклан йўр вўдым.
Эх, лудо-комбылан тидат –
пиал.

Могай уна
Коштен энеры вўдшым,
Кол кучышат
воктекше толын ок шогал.

Лавыра, шўкшак
Темат коремын вержым.
Ала энерже лийын огыл ик ганат.
Кленча, мешак кият,
ончал-ян йырже:
Молан гын тиде верлан улына уна.

ПЫТАРТЫШ ВАШЛИЙМАШ

Мо тыге савырале вуем?
Ончал колтышым угыч ялем.
Кид рүзен чеверласыш ачам,
Жаплан кайыш, уке вет тачат.

Кодын дыр ойлышаш шомакшат,
Уке, ок шокто ныжыл йүкшат.
Вашлиймашлан ялт лие мучаш,
Эх, огеш лий ты жапым кучаш.

Шокшын мыйым өндадьыч тунам,
Пуйто ме она уж нигунам.
Тетла ыш лий тыгай вашлиймаш,
Тунам тиде пытартыш улмаш.

Окна ончылно кошкыш куэ,
Ала-кӧ тудым йыштак руэн.
Лач шога шонго тумо тачат,
Ялышкем пӧртылмемым вуча.

Чоным ылыжта кавасе кече,
Кумыл, нөлтшө, тек пылан игече.
Шүм ласкалыкым муам, кунам
Ыштем кечын порым калыклан.

Мардеж ниялта ойган шүргемым.
Волгыдемда пуракан ушемым.
Пүсө гынат, шокшо – шүргемлан,
Ўжеш неле деч лүдде илаш.

Йүр мушкеш осалым ўмбачем,
Виянеш нелемше туп-вачем.
Рынтоткалын, ончык ошкылам.
Угыч лиям мыйже пиалан.

Пургыж лумлан шинчамат ом кумо,
Пургыжан лиеш вет кажнын кумыл.
Ыштем порым «сай» тушманемлан,
Тидат лийже илыш пиалан.

Коштмо йолгорнем ўшталтын йомын.
Илышем ден көн могае сомыл?
У йолгорным лүддегеч ыштем.
У пиалан ошкылым пыштем.

ИЛЫШЕМЫН АКШЕ

Мондалтме кас, мондалтме йӱд –
Чыла мондалтын, лийын омо.
Йоген мочол лын шинчавӱд,
Но мые йомшо лийын омыл.

Мардеж лупшен шыман я писын,
Капем вошт йӱштыжӧ эртен.
Жапемым ий дене ом vise,
А паша ден кертам моктен.

Тек шошо лум варнен лавыра ден,
Тудат шула да мушкылтеш.
Ах, кечыйолжо утыр модын,
Куаным чонышто луктеш.

Пеледышлан кенежын жапше –
Пеледалташ да тӱзланаш.
А мыйын илышемын акше –
Ешем, паша нерген шонаш.

ШЫРГЫЖ ИЛЫШЛАН

Енын мутыштыжо – чын, ондалчык?
Ала-кӧ – моткоч куту моктанчык.
Шке мастарлыкшым ойла, кыртмен,
Тый йодат гын, вик шылеш йымен.

Шерге тудын кажне «шӧртньӧ» мутшо,
Я осал шомакым, порым лукшо.
Шинчаончылнет коеш мӱйла,
Чонжо лач торжалык ден йӱла.

Кажне ошкыл тудын – илыш корно,
Ончык кайышылан – йолгорно.
Ты йолгорным эрта виян ен,
Йӧсӧ годем полша корныен.

Чын, ондалчык лийже, чонжо – весыш,
Вет сенаш лиеш дыр чыла йӧсым.
Шыргыж ош кавасе кечылан,
Йӱштым, шокшым шотло пиаллан.

КЫША

Лум ўмбач эртем – кодеш кыша:
Лийже корно каяш весылан.
Кеч-кунам тўналтыш – сай паша,
Шкемым шотлен ом керт лўдшылан.

Чодыра коклаш йомам пурен,
Укшым коранден, эртем сенен,
А чонем дене шыпак мурем,
Пуйто юзо вий пура шынен.

Тек лум пырче леведеш кышам,
Шошым вўд поянлыкшым мушкеш, –
Садак илышем пеледышан.
Вет кышам почеш пиал кушкеш.

ПЕЛАШ ДЕЧ ПОСНА

Пелаш деч посна илыш – пеле,
Да чон кумылат – шұлыкан,
Кечан кенежшат пуйто – теле,
Поян илышат – шулдакан.

Пелаш деч посна кече – ұмыл,
Тўням леведеш шем кава.
Шижде эрта рвезылык ұмыр,
Ўшаным лумпырче шава.

Пелаш деч посна – кўчык ұмыр,
Тек жапын вурседал илет.
Чон кумыл ушен гын кок шұмым.
Тичмаш пиал дене шўлет.

МОНДЕМ МО ЛИЙШЫМ

Яндар кава, волгалтше кече,
Ласка пүртүсын кумылжат.
Мондем мо лиймым ончыгече,
Ушеш ынже код ниможат.

Осал мардежын вийже – тале,
Ужат йырваш мо лиймым раш.
Пушентымат вожге нөлтаын
Кертеш. Түням савыра лавыраш.

Пүчкеш кавам тура волгенче,
Рашкалтыш кұдырчө, мурен.
Мондем мо лийшым ончыгече,
Ом кошт эрталшылан сырен.

Шүкал колтем вўд дене пушым,
Кодеш лач серже иктураш.
А шкеже пуш почешак куржын
Колтем. Огеш лий чактараш.

Тичмаш ешем, тичмаш суртпече,
А мо эше кўлеш чонлан?
Мондем, мо лийын ончыгече,
Эрласе кече – пиалан.

ШЫЧ ПАЛЕ

Воктенем шогышыч, шыч пале.
Шыч шыргыжал, шыч пелештал.
А мыйже, өрдыжкө ончалын,
Вуем савыральым, «шым тогдай».
Вашталтынат, шүргет куптыранын.
Пондашым колтенат, өрмаш.
Мый йыштак воктечет коранын
Шогальым, но арам улмаш.
Ушем нантайыш рвезе жапыш,
(Эх, чонжо вургыжын тунам!)
Йошкар-Оласе Марий паркыш,
Могай куаныше улам...
Шинчашке перныш юлвел каче.
Мураш-кушташ тунар мастар.
А койышыж ден – мыскараче.
Күсен тич лийын пашадар.
Ыш ушо иктыш мемнам Юмо.
Вашталте шоныш, шиждеак,
Лач весе деке шулшын кумыл,
Кеч чоным туржынат тыяк.
Я койышем, түсем вашталтын,
Шыч пале, шыч ончал туран.
Кеч рвезе жап эртен, мондалтын.
Чонемже рвезылак мура.

ШОНАЛТЕ

Шоналте, ит поч чон шижмашым,
От пале, мо эрла лийшашым.
Чон кумыл таче тыйын – икте,
Эрла ала лиеш – садикте.
Чонет туржеш кавасе шүдыр,
Но ала-молан пешак мұндыр.

Шоналте, ит турж үдыр шұмым,
Кертат гын, мондо тудын лұмым.
Каважат – канде, сылне, сото,
Түняште икте – тые отыл.
Шуя тылат йолвам ал кече,
Ок куандаре лач игече.

Шоналте, ilynшым, эрласым,
Тыматле эрым, сылне касым.
Кöлан кавасе чолга шүдыр?
Кöлан мура чечен ош үдыр?
Кöлан пуа шұм-чон сöралжым?
Кöлан сöра танет пилалжым?

ШУЛДЫР – ИКТЕ

Шулдыр – икте, манаң,
икте – мыйын.

Весе – сусыр,
ом керт чонештен.

Ала-кө гын
ила шулдыранын.

Чонышкем кө осалым пыштен?

Күзынем күш, каваш,
вий ок сите,

Чонештем, камвозам,
кынелам.

Шулдыр – икте, манаң,
мыйын – икте.

Икте дене улам пиалан.

Ала-кө каласа:

«Ом ўшане,

Ик енат шулдыран огеш лий».

Шулдыр кажныжын уло,
шеклане,

Шулдыр дене шочеш илыш вий.

Пөрдеш ош лыве вуй ўмбалне,
Поктем, ок кай, пеш куанен.
А тудым мый ома т шеклане,
Шўгарыш авам дек вашкем.

Толам шуэн, авай, ит сыре,
Тый чоныштем эре улат.
Шўметше веле вет ок кыре,
Мыламже кеч-куштат кўлат.

Пөрдеш адак вуем йыр лыве,
Тутаяк ошо, чатката.
Колам мый йўкшым – шыве-шыве,
Ок ойло, пуйто муралта.

Ала-кушеч шем лыве тольо,
Ош лыве йыр чўчкен модеш,
Ала мур йўкым тудо кольо.
Пеш куанен, йырем пөрдеш.

Авам воктен – шўгар ачамын,
Туддеч изиак кодынам.
Но шуктенам моткоч шўманын,
Ойлат, ача гай лийынам.

Шижде, тўтан мардеж авалтыш,
А лыве-влак чўчкат тугак.
Тарватыш йыр лышташ пораным,
Каяш тарванышым мыят.

Ок мондо шўм-чонем ачамым,
Вашке каен гынат, шарнем,
Авам эреак пиаланым
Икшывыжым ужаш шонен.

Ала тачат толмемлан лўмын
Авам ош лывыш савырнен.
Шем лывыжат тарватыш шўмым –
Ала ачам пёрдеш йырем.

Мардеж вият огеш чактаре,
Йыремже пёрдыт, ужатат.
Корнемым пуйто волгалтарышт,
Кечат лектеш, мардеж пыта.

ИЛЫШ – МОДЫШ

«Илыш – модыш, мөр пеледыш», –
Ойлат чўчкыдын тыге.
Шўм-чонлан ок кўл леведыш,
Тудо йөрата шижде.

Кө кертеш көгөным почын,
Да могай кўлеш сравоч.
Илыш – модыш, илыш – кочо,
Вик йөратымаш ок шоч.

Чынлан курык – кўкшө, тайыл,
Лийже неле, ит коран.
Коклан шыдын мура кайык,
Илыш – модыш, да сөрал.

Мардежат пуа йўдвелым,
Кечыжат онча шагал.
Лийже шыже, лийже теле,
Тек мардежше ок логал.

Илыш – модыш лийже кечын,
Пўрымаш – пеледышан.
Ешым кучышо – сурт-пече,
А пашатше – лектышан.

ПӨРТЫЛТАШ ОК ЛИЙ

Пөртылташ ок лий мо лийшым:
Шүм шижмашым, ош кавам.
Кеч-мыняре пыште вийым,
Угыч ок пөртыл авам.

Пеш тораште – йоча жапше,
Ок кой тудо омешат.
Рвезыла ок чүчкө капше,
Пүсө огыл вуй ушат.

Пөртылташ ок кўл мо лийшым,
Кодын ятыр йўдомат.
Изинекак рвезе вийым
Йомдарен осал шомак.

Чытенам мардежым, йўштым,
Кўдырчым, волгенчымат.
Чыла тидым пагыт ўштын,
Лавырам сенен йолат.

Пөртылташ, шомак лач – икте,
Улыж дене куанем.
Ала-кёлан гын садикте
Илыш ок келше, шонем.

Ом пале, кушеч тынар вийже?
Вүд йогынла ойжо лектеш.
Да көн тиде пуымо сийже,
Чон көргө гыч семым луктеш.

Ом шиж поранан кечын йүштым,
Мардеж талышна, ом лүнгалт.
«Чонем, возо» манын ом күштө,
Мут йогын лектеш шке йонгалт.

Вара мо тарватыш чонемым?
Шомак почеш весе шочеш.
Нөлтале ойган кумылемым,
Илаш акым ок кошт вучен.

Куан – тыныс канде кавалан,
Келша вараш кодшо шошат.
Түналмым ом кодо эрлалан,
Тачат тудо – пеш күлешан.

ЧҮЧАЛТЫШ ВҮД

Кеч ик гана чүчалтыш вүдым
Подылам ыле, ом керт.
Помыжалтын пич пычкемыш йүдым,
Шинчам кагаз воктене шкет.

Чүчалтыш вүд – изи чүчалтыш
Чыла эмла, илаш үжеш.
Тек тыйын илышет – чүчалтыш,
Молан вара чонет коржеш?

Көлан – куан, көлан – нумалтыш,
Чүчалтыш вүд нөрта, мушкеш.
Темен кертат чон көргө атым,
Тушечынат чараш лектеш.

А көргыштет могай чүчалтыш?
Яндар улат мо, лавыран?
Чараш лектеш мо чон пералтыш...
Шүмет торжалык ден мура.

ИЛЕ ЙЫВЫРТЕН

Таче веле кольым ныжылге йүкетым,
Кушто илышыч, молан шыч тол?
Савырен мо кертум кумылетым,
А йүкет, шонем, эрла ом кол.

Илыш – неле, тидым умылем мый,
Сомыл пүжвүдет – шинчал таман.
Воктенет тынар жап лийын омыл,
Шонышым мый: монденат аман.

Кумылетше лийын эре сото,
А ушет – яндар шонымашан.
Мыланем тачат мондалтын отыл,
Шонымет, мутланымет келшат.

Илышын моторжым шижыч таче,
Але шукертсекак паленат?
Но молан гын пүтырна туп-ваче...
Шуко йүшто-шокшым чытенат.

Шонымет – яндар, ушет – волгалтше –
Шүм-чонетым ышт керт амыртен.
Лүмет, чапет – күшкө нөлтаалтше,
Воктен улшым иле йөратен.

ШИНЧАМ ОМ КУМО

Уке, тетла ом шоно:
Пелйүд, пелйүд – шантак...
Но молан вара омо
Эре торла умбак.

Мылам пелйүдшө – кече,
Пычкемышат ок кой.
Тичмаш ешем, суртпече,
Да вуйыштем – лын ой.

Уке, шинчам ом кумо,
Мый волгыдым ужнем.
Малаш ом воч мый лўмын,
Ом лўдыктө чонем.

А вуйыш пура шоныш –
Эн волгыдо, яңдар.
Мо витарен гын чоным,
Лиеш чыла мондаш.

Шомак осал мо, поро,
Шўмеш перна, возеш.
Ужнем тўням моторым,
Садлан чонем коржеш.

МОГАЙ УЛАМ, ТУГАЙ ЙӖРА

Могай улам, тугай йӖра,
Тыгай улам тылат кӖра...
Ойлат, ит вашке, тый шуат,
А мыйын шочын вий-куат.
Паша пӱжвӱд ок лек яра,
Паша эре куандара.

Могай улам, тугай йӖра,
Келша мо койышем вара?
Коклан улам эн пиалан
Айдемыже Карай ялан.
Ала-кӖ шулдырлан сыра
Да шӱмжӖ чытырныл кыра.

Могай улам, тугай йӖра,
Ынем лий кутыжа, тора.
Айдеме мый улам тыглай.
Ала-кӖлан изи малай,
Чонем – эре яндар, ура,
Кечан, пылан, эре мура.

ПОЭЗИЙ ЙОЛТАШ

Кече лие шагал
Поэзий шүмлан.
Возем манын «онай»
Ала-көжө, лүмлан.
Вашке шуо пелйүд,
А чонем – мур йүкан.
Кошка омо, ом лүд,
Илыш – лыкын-лукан.

Мо тарватыш вара
Шүм поэзий анам.
Ала-кө ойгыра,
Мыйынат чон – ойган.
Көн куан – куанем,
Ок лий тидым шылаташ.
Тарвата шүм-чонем
Шкак – поэзий йолташ.

ПОЭЗИЙЫШТЕ – ШКЕ КОРНЕМ

Возен ом мошто тыйынла,
Рифмат ок палдырне каваште.
Ом пале, мо шочеш эрла,
Мужедашат ом тошт, ом вашке.

Поэзийыште – шке корнем,
Иктат ок пале: куш кая.
Но шўм-чонем тынар корен,
Тораш шомакым нантая.

Мардеж деч ом йод мутымат,
Кончат шомак-влак омыштем.
Ом вурсо таче тыйымат,
Шижат: поэзий – чоныштем.

Лектам пасушко, ошкедем,
Сенен эртем пич чодырам.
Пашам аклен, от кошт моктен,
Возен ом мошто, мо вара?

ПОЭЗИЙ ШҮМ

Поэт ок шоно рифмым лўмын,
Ок пиж мут-влакым радамлаш.
Мо тарвата поэтын шўмым,
Вашка ош кагазлан ойлаш.

Ок рончо мутын мундыражым,
Шомак шўм-чонышто ила.
Ок шоно, мо шочеш эрлаже,
А шўм тугак пырткен йўла.

Ок келше шўмлан кочо шоныш,
Огеш лий тудым ондалаш.
Молан тыге возем, тек шонышт,
Шўм дене огеш лий модаш.

Куанле годем чонлан – поро,
Тунам поэзий шўм – поян.
Тўням акла чевер, моторым,
Лиям гын шўм ден икоян.

Молан ок шокто шошын муро йүкшө.
Кава пылвомыш гыч ок шыргыж кечыжат.
Ош теле кече гае йүштө йүдшө,
Шыма да ныжыл огыл мардежат.

Шүтен кавам ок нөртө йүржө мландым,
Ок йонто кайык муро сем тачат.
Кеч кайык пыжашат шукертак ямде,
Тудат вет шошын ылыжмым вуча.

А чон – пеледше, угыч шочшо гае.
Муралтыме шуэш, ок йонто йүк.
Тул подышто пörдам, йүлен ом кае,
Мушкеш лавырам чонем гыч шошо вүд.

* * *

Чылаштын лийын жап тыгай,
Кунам лияш пүралтын шкет.
Айдеме чон тулойып гай,
Шортат, чытет, от лек йүкет.

Ок куандаре муро сем,
Яндар каваже йылт пылан.
Иктат огеш керт каласен,
Кöлан улат гын шергакан?

Гүжлен шога ужал чодыра
Пычкемыш йүдым ма эрден.
Чонетше лүдын чытыра,
Вурсен ом иле, мо эртен.

ОСАЛ ШОНЫШ

Тора корныш ончет кажне кечын,
Шонет, тушто – эн сылне, эн сай.
Ала-кӧ, шыргыжалын, воктечын
Эрталеш, пӱшкылнеже, кай, кай...

Тушто тыйым вуча шӧртньӧ илыш,
А могайрак тӱсан, кӧ пала?
Весела мо лиеш тыйын шӱлыш?
Лӱмнеретше кушакын шула.

А кондат вет кугу пашадарым,
Ну, тутеже ит шого, кай, кай.
Ала тушто муат чон пиалым,
Пеленет тукыметым нангай.

Мо тылат шочмо мландын моторлык:
Чевер кече да леве мардеж.
Калыкетым аклен кертат порын?
Вуйыштет осал шоныш пӧрдеш...

Шыл моклакам ава ончале
Кӧ титакан, война, молан?
Марий айдемым кӧ ондалыш,
Войнаже кӱлын мо, кӧлан?

Шортеш шке калык уло йӱкын:
Икшыве чоным налын сар.
Тушман, чевер тӱням ит тӱкӧ,
Ит шаре тулым, мланде шар.

Тул-вӱдым сеныше чын енлан
Пытартыш кече – вуй йоммаш.
Тӱням она пу шакшылан ме –
Ок йом, ок шуло чон шижмаш.

Чечня, Чечня, мыняр йочан
Тӱняште кӱрльыч илыш шӱртым.
Ава тачат ньогам вуча.

ИК ГАНАТ

Тыгайже лийын огыл ик ганат:
Мут кылдыш мундыран уке мучаш.
Тарватышыч шўмем лач тый гына,
Мут йогын чонешта, ок лий кучаш.

Куаным ылыжта тыглай пўртўс,
Кавасе кече лийын тенгечат.
Пура шўм-чоныш шошо тўс,
А мый ушем дене улам йоча.

Ах, шырчык мурыжо туте шокта,
А ончычшо мый шым шиж тидымат.
Ик кече весым шиждеак покта,
Кошка пеш чўчкыдын йўдомемат.

Шинчаончалтышем эре – яндар,
Куаным кажнылан шавем йырваш.
Ом шоно: лиеш-ок лий пашадар,
Илаш, чонем тул гай йўла, илаш.

Тыгайже лийын огыл ик ганат,
Ала ик ийлан мый шонтемынам?
Шентеке ончалам тўжем гана,
Тыгайже лийын огыл ик ганат.

УЛАМ ПИАЛАН

Чоным ылыжта кавасе кече,
Кумыл волтышо тек пылан игече.
Шўм ласкалыкым муам, кунам
Кечын порым ыштем калыклан.

Ниялта мардеж ойган шўргемым,
Волгыдемда пуракан ушемым.
Пўсö гынат, шокшо капемлан,
Нелым сенаш шижтара мылам.

Йўр мушкеш осалым ўмбачемже,
Виянеш нелемше туп-вачемже.
Рынтошкалын, ончык ошкылам.
Угыч лиям мыйже пиалан.

Пургыж лумлан шинчамат ом кумо.
Пургыжан лиеш вет кажнын кумыл.
Ыштем порым шке тушманемлан,
Тидыжымат шотлем пиалан.

Коштмо йолгорнем ўштылалтын йомын.
Илышем ден көн могае сомыл?
Вес йолгорным лўддегеч ыштем.
У пиалан ошкылым пыштем.

ПАША ПЎЖВЎД

Паша пўжвўд – куандарыше,
Чон-кумылым кандарыше.
Виём сита тыршаш,
Чонем ўжеш пашаш.
Коклан коям орланыше,
Тўшка паша ден ярныше.

Мер илыш ўжеш ончыко.
Иктат илаш ок ончыкто.
Тидат келша мылам.
Ноем гынат, сайлан.
Куан тул лийже чонышто.
Шолам поэзий подышто.

Лиеш гын леве йўр, мардеж
Ўппунем ден тек модеш.
А ушыштем – кугу паша.
Ах, мом ыштет, илаш келша.
Паша почеш кодеш кыша.
Сай лектышым пуа паша.

Илышнам сур тўсаным
 Южо енже ужеш,
 Воктен кӧ пиалан гын,
 Тидлан шўмжым туржеш.
 Чон коржеш йўдшӧ-кече,
 А тылат – кечын юж.
 Лийын жапше кеч неле,
 Весе тидым ок уж.
 Кававомыш – кандалге,
 Пўртўсат – вургеман.
 Лиеш сай да полдалге
 Койышна южгунам.
 Шуялта чевер тўсым
 Кечыйолжо мылам.
 Ынеж йом кавадўржӧ
 Тыныс ден нигунам.
 Ончалат шыргыжалын
 Илышлан, пўртўслан.
 Тидын дене пиалым
 Муметлан шотлыман.

ЙОШКАР-ОЛА

Йошкар-Олан вашталтше тўсшым
Мийымым еда ужам, шижам.
Пелед шогалше йыр пўртўсшө
Поэзийым чонеш шыжа.

Эртем Чавайн бульварын корным,
Пеледыш-влак сөрастарат.
А чонешем изи йолгорным
Куанлан, порылан сөрат.

Кугу полат-влак ий гыч ийыш
Нөлтапыт да йолгат тораш.
Йошкар-Ола, пуэт тый вийым,
Чын корным волгалтет эрлаш.

Мылам огеш кўл вес столице,
Йошкар-Ола – шүмбел мландем.
Чот кутешналын, вуйым – кўшкө,
Эртем, Йошкар-Олам моктен.

«МАРИЙ СЕМ» – МЕМНАН ЕШНА

1985-1990 ийласе студент-влак лумеш

Нӧлталтеш кумда кавашке
Шергакан у сылне сем.
Волгалтеш марий олаште
Ик ансамбль – «Марий сем».

Муро сцене гыч йонга.
Куштымаш – могай мотор.
Самырык, йоча, шонгат
Клубышко вашкат содор.

Пешак сылне мыскара,
Да такмак онай улмаш.
Рвезе-влак шергылтарат,
Чон йӱла, лиеш йомаш.

Теве Вова – гармонист,
Тудым Юра алмашта.
Улыт тале, сай артист,
Улыт сценыште уста.

Олян сылнын йонга йӱкшӧ.
Лида пеш мастар мураш.
Люда гын я кече-йӱдшӧ
Муро ден шона илаш.

Теве Рая, Люба, Тоня,
Эх, кузе куштат, öрат.
Тыгак Эльза, Эля, Валя,
Концертнам сöрастарат.

Эх, ушна ик йүкшö весыш,
«Марий сем» – талант памаш.
Огыт пале нелым, йöсым.
Кеч эн тўнжö – тунеммаш.

Мо вара пычкемыш йүдшö,
Вет ансамбль – тиде еш.
Йонгалтеш марийын йүкшö
Поян мланде кумдыкеш.

Авана мемнан коклаште
Кажным вашлиеш вўчкен,
Тунеммаште я пашаште
Ила студент илыш ден.

А ончалтыш тудын – кече,
Ырыкта изи чоннам.
Тачат тудо илыш верчын
Ик тўшкаш поген мемнам.

ЎМЫЛ

Тўняште лийме ок шу ўмыл,
Волгалт илем ош кечыла.
Осал огеш шемемде шўмым,
Ласка ты мландыште мылам.

Пушенге вож пала ик верым.
Укш кечын ўмылым луктеш.
Тудат тўням ышта чеверым,
А сусыртет, сырен туртеш.

Пеледышлан ок йөрө ўмыл,
Кечан верлаште сай – тудлан.
Пычкемышыш шындет гын лўмын,
Пеледыш ылыжеш жаплан.

Ты мландыште ынем лий ўмыл,
Куан – пылан игечыштат.
Нигө огеш шўктаре шўмым,
Тек ўмырем ласкан эрта.

ЙӖРАТЫМАШЫН ВИЙЖЕ

Палаш ок лий йӖратымашын вийжым,
Могайрак тудо: келге я тура.
Могай, от пале, тудын илыш сийже.
Кушеч, от пале, шӱшпыкшӧ мура.

Мардеж пуалмым от шиж иканаште,
Ласка мардежше пуалеш шыман.
Эх, шӱмбелем, манат, улат тораште.
Ала тый весе деч налат ӱмам.

Тек кече ырыкта капкылым шокшын.
Шӱм-чоным ок керт угыч ылыжтен.
ЙӖратымаш шӱмнам леведын покшым,
Пӱртӱс вият огеш керт шулыктен.

Ойлат, яндар йӖратымаш – ал кече.
Уке, тудат кавадӱреш шылеш.
Ала кучедалаш гын тудын верчын.
Молан вара кечат йомеш пылеш?

ЙӖРАТЫМАШ

ЙӖратымаш – ласка, шыма,
Ала-кӧлан – олма таман.
А кӧм гын шошым ломбо пуш
Сымыстарен ўжеш тек луш.

Кӧлан – чодырасе снеге там,
Мылам гын – эн поян мутан.
ЙӖратымаш лиеш онай,
Ала-кӧлан картинке гай.

Кӧлан – киносo сӱрет семын
Коклан гына луктеш чон семым.
Тунам сӧралже вик йомеш,
Кодеш лач ломыж тул олмеш.

Кӧлан йӖратымаш – шоган,
Пакчасе шошымсо полган.
Кӧлан – ош ўжаран ал кече,
Тичмаш пиал, поян сурт-пече...

ЙӖратымаш – яндар тӧрза.
Илышетлан улаг оза.

ЙӖРАТЫШЫМ УГЫЧ

ЙӖратышым угыч
Латшым ияш гай,
Мардеж ош висвис ден
Мужедын модеш.
Ушем чонешта,
Кидем шулдыр гай,
А кумыл пӱртӱсыш
Лекташак йодеш.
ЙӖратышым угыч,
Мондалте омем.
Нангайыш торашке
Онай шарнымаш.
Латшым ияш гайым
Мый тыйым ужнем.
Вет лие тунам
Пиалан вашлиймаш.
ЙӖратышым угыч,
Эх, илыш шолеш,
Ончалтыш куаным
Пуэм кажнылан.
Тек кажне йӖратыше
Мужыр колеш.
Да илыш шолемым
Шотла пиалан.

* * *

Шинчашкем ончет шыман,
Йöратет мо, ойло чыным?
Нал тўрвем гычын ўмам
Да тўзате илышемым.
Ок йонгалт ласка шомак,
«Йöратем» манмет ок йонто,
Лийынам ала окмак,
Воктенемже лийыч понто...
Шыч тарвате шўм көргемым,
Мутым шыч му тый тачат.
Нелеш ит нал, кумылемым
Савыра дыр вес качат.

* * *

Тиде муро – тылат,
Тый шыч кол адакат.
Таче кушто улат,
Эртыш ятыр шагат.
Пырля шўшпык мура,
Семже – ныжыл, шыма.
Эх, кузе кутыра,
Пуйто илыш – йомак.
Чўчкалтат шўдыр-влак,
Модыден шинчашт ден.
Таче кушто улат,
Мыйже көм йöратем?

УКЕ УЛАТ

Уке улат, да чонлан – йӧсӧ.
Мардеж туржеш изи чонем.
Нигӧ мылам огеш кӱл весе,
Улат тый илыш куанем.

Эр ўжараже, модылдалын,
У кечым шокшын вашлиеш.
Мотор тўнялан, шыргыжалын,
Изи пыл лапчыкше иеш.

Шотлем йӱд шӱдырым каваште.
Ужам, йолгат пеш веселан.
Ойлат: «Малаш пураш ит вашке», –
Мылам вет огыл, весылан.

Уке улат, да чонлан – йӧсӧ,
А кӧргыштем – тулшол ора.
О чолгыж, шӱдыр, раш каласе,
Чонемым кӧ гын шортара?

• • •

Вашкет, саламлаатде,
Пеш сыренат молан?
Лач тыйым ужылден
Лиям сай кумылан.

Ах, койышет – торжа,
Ончалтышетше – ий.
Ура чонем туржат,
Тыгежак огеш лий.

Йöратымаш – шолем,
Чот шолдыра – шула.
Саалан тылат ойлем:
Мо лийшым ит шудал.

Йүкшыктынет шүмем,
Вучет дыр вес унам?
Монден кертат лүмем,
Шүм шокшым – нигунам.

ЙӖРАТЕМ

Куан тул чоныштем
Ўжара гай йӖла.
Чуриет шинчаштем
Волгалтеш кечыла.

Ныжыл, шокшо мутет
Тарвата кумылем.
У ўшаным пуртет,
Ырыктет капкылем.

Пелештем пеш шыман:
– ЙӖратем, йӖратем.
Нал тӖрвем гыч ўмам
ЙӖратен, йӖратен.

ВУЧЕМ ВАШЛИЙМАШЫМ

Вучем вашлиймашым,
Могай лиеш – лийже,
Ала куаналме, ала шўлыкан,
Вучем вашлиймашым.

Сита мо гын вийже,
Илышаш кажне кече мылам шергакан.
Вучем вашлиймашым,
Чон кумыл нёлталтын.

А кече эрта, пуйто телымсе йўд.
Вучем вашлиймашым,
Ом шылте ўшаным,
Эрласе лиеш кормыжталме вашкид.

* * *

Ала корно – тора,
Ала курык – тура,
Огеш лий вашлиймаш,
Вучаш йӧсӧ улмаш.

Ала мый сыренам,
Ала тый сыренат?
Шыргыжат весылан,
Мый ом лий пиалан.

Кушто сай шомакет,
Ныжыл, поро йӱкет.
Эр-кас тыйым шонен,
Сусырга шӱм-чонем.

Ок мурал кайыкшат,
Суралген каважат.
Сыльне кечым ужнем.
Пиалан мый лийнем.

ЙЎЛА ЧОНЕМ

Йўла чонем тул гае,
Ала йўрта мардеж?
Молан огеш нангае
Тораш? Йырем пўрдеш.

Кает эртен воктечын
Ялт йўштö мардежла.
Пуале тыйын вечын
Мардеж. Шижат ала?

Шылеш пыл веке кече,
Палем, лектеш эрла.
Шўмем тыге көн верчын
Эр-кас туржалт йўла.

Лыпландарем чонемым,
Йўртем тул йылмылам.
Вет корным ончылнем мый
Ынем уж яклакам.

ОЙЛЕНАТ ЙӖРАТАЛЫН

Ойленат йӖраталын мылам,
Савыральыч чонемым молан?
Пылышемлан шокта тыйын йӱк,
Мален ом керт, кеч шуо пелйӱд.

Векат, тыйын ласка йӱдомет,
Но яндар мо вара шонымет?
Таче шыч тол адак мый декем,
Садланак дыр омемже уке.

Шерын лекте шинчам капкылет.
Чонем ыш шиж могай кумылет.
Ойленат «йӖратем» кажнылан,
Сусыр палыже кодо мылам.

Чонем ок умыло шоям,
 Лийман туддене икоян.
 Мом ыштынеже – ыштыман,
 Мом шуктынеже – шуктыман.

Пычкемыш йӱд толеш, эрта,
 Шем шоныш кумылым нӱрта.
 Ош лумлан телыже – поян,
 Ужар кенеж – пеледышлан.

Кышкат ўмбаке лавырам,
 Чонемым суксо авыра.
 Мушкеш кӱргем сай шонымаш,
 Да илышым – йӱратымаш.

СӨРЕНАТ МЫЛАМ

Сөрэнат мылам ик кечын:
– Лийына пырля, танем,
Тый шижат вет, тыйын верчын
Кошкыш самырык омем.

Сөрэнат мылам ик кечын:
– Весе ок кӱл нигӱат.
Сыренат молан, кӱн верчын?
Мый декем от тол тачат.

Сөрэнат мылам ик кечын
Лияш мужыр ўмырлан,
Пӱлеклаш кечан игечым.
Мут шукталте... весылан.

ВЕСЫМ ЙӖРАТЕМ

Ужатышыч ик кечын,
Кастен, пӧртем воктек.
А ушыштем вес каче
Куаным ылыжтен.

Ыш куандаре касше,
Кеч шӱшпык сем йонтен.
Пӧрдат тый пуйто вальсым
Йырем, мутет йоген.

Моңдалте шӱшпык муро,
Лупсат кечеш кошкен.
Мый тый декет ом пуро,
Мый весым йӧратем.

МОЛАН ОК ЛИЙ?

Шым шиж түрветын тамжым,
Садаан вучем тачат.
Кузе гын үдыр танжым
Чон вургыжын вуча.

Ок йонго кайык йүкшө,
Я кайык-влак малат?
Эх, күчык лийын йүдшө
Мыланемат, тылат.

Леведын лум йолгорным,
Ўшташ молан ок лий?
Да вашталташ шүм-чоным,
Вет тушто – теле ий.

ВАРАШ КОДЫЧ

Вараш кодыч, чон шокшетым
Күлеш гоным шылтенат.
Тунам поро кумылетым
Весе дене пайленат.

Вараш кодыч, жап тора гыч
Мо лиялмым ўштылеш.
Чонышкем тунам пораным
Пыштенат, тудат лектеш.

Вараш кодыч, весын лийым.
Весе вўчкалта капем,
Ешара чон көргө вийым,
Ойла кечын: «Йөратем».

ВУЧЫДЫМО ВАШЛИЙМАШ

Вучыдымо лие вашлиймаш,
Шонен омыл тыйым вашлияш.
Кеч шинчамже йылгыжын тунам,
Угыч шүмбелемым ужынам.

Тый кораныч писын мый дечем,
Лүдын, үмбакет тачат ончем.
Шым шиж ончычсым, могай улмет,
Кодын лачак вет йоча лүмет.

А шинчалончалтышет – торжа.
Шыде чоныштет кия, шижам.
Ала йӧратет да шып улат,
Ала шым кӱл ик ганат тылат.

Лийынат таза, виян капан.
Йомын ынде чевер түсетат.
Ынде вашештен кертам молан:
Мый пүралтынам лач весылан.

ЎДЫРЪЕНЛАН

Ўшанет мо ўдыр качылан?
Пөлекла тылат мотор аршашым.
Шонымаш, конешне, пиалан.
Но палаш лиеш мо пўрымашым?

Мондалтеш чыла: эрталше сылне тат,
Кочо шинчавўд, туткар, азап.
Кече кечым шиждеак покта,
Шке шўметланат от лий оза.

Енын мутшо я осал шинча
Чын йөратымашым локтылеш.
Ўдыр ўшанен тачат вуча,
Ала-кө шентечше воштылеш...

Ала ўшанаш, ала йомак,
Кече огыл пыл кечеш шылеш.
Ала-көн ласка, шыма шомак
Тулым утыч ылыжта шўмеш.

ШИНЧАОНЧАЛТЫШ

Шинчаончалтыш палдара чыла,
Ит шыргыж, каласем: могай улат.
Коклан ончал колтет тый курныжла,
Коклан ом пале тыйым: кө улат.

Вашлийме енлан порын пелештет,
Чон вий, уш-акылет ок кўл тудлан.
Кушеч да кө улмет молан шылет,
Шинчаончалтышет – торжа, шала?

Ойлет тый иктым, весе – ушыштет,
А шке ончет вет шыргыж, веселан.
Нумал коштат осалым чоныштет,
Шинчаончалтышет чыла ойла.

* * *

Йөраташ, йөраташ,
Ах, могай улмаш неле.
Шыматаш, шыматаш,
Ончалаш шинчаш веле.
Лишыл корно – тора
Мужырлан, кок шүмлан.
Ўдыр чон ойгыра
Качылан, качылан.
Йөраташ, йөраташ,
Ах, могай улмаш сае,
Кечыжат шымата,
Кумылжат шулдыр гае.
Мо ок сите вара
Чоным иктыш ушаш?
Илыш курык – тура,
Шүм ўжеш йөраташ.

ЙӖРАТЕТ, КОДЕН ОТ КАЙ

ЙӖратет, от кай, коден,
Чон йӱла тулойыпла..
Шӱм-чонет ок керт монден,
Лийынат тый пиалан.

Ок мондалт тыматле йӱд,
Шӱдыр чолгыжмо – тачат,
Ниялта вачетым кид,
Омешет танет конча.

ЙӖратет, от кай, коден.
Кумыл тыйым пӧртылта.
Шижмашем от керт монден,
А вучаш, вием сита.

ШҮМ ВУРГЫЖЕШ

Шүм вургыжеш ужаш шүмбелым...
Кунам эрта гын кенеж жап,
Вучем мый шыжым, сылне телым,
Конда куаным шошыжат.

Түсетым мый ужнем эр кечын,
Йүкетым колыштнем, тора улат.
Лүметым чон ойла йүд-кече,
Ласка мутем кунам колат?

Малаш возам, оемже – сылне,
Почам шүм вургыжмым тылат.
Леведыш деч поснат ом кылме,
Чучеш, тый воктенем улат.

Эх, сылне пагыт, рвезе жапше!
Йöратышылан лийже вий.
Йöратышым вуча гын танже,
Пеледыш жап арам ок лий.

ПЕЛАШЕМЛАН

Мо уло – чыла тылат,
Ласка көргө шүм-чонем.
Мыланем тачат күлат,
Рвезылак эре шонем.

Иктыш ушыш памаш вүд
Ала вийже ю таман.
Ен шомак деч ыжыч лүд,
Шып пералтышыч окнам.

Кумыл лийын шергакан,
Койышет келшен мылам.
Илыш кажнын – шомакан,
Лийынам мый пиалан.

Кече шыргыжын онча,
Кинде-шинчал, тичмаш еш
Кумылем нөлтат тачат.
Мо эше мылам күлеш?

ИТ СЫРЕ, ИТ ШОНО...

Ит сыре, ит шон мо лийшым,
Ит кошт омсашкем тўкален.
Муам йөраташ ушым, вийым,
Мо лийын, ит кошт өпкелен.

Мо лийше йоген шошо вўдла,
Лавыра дечын мушкылт пытен.
Ом вучо, ит тол таче йўдлан,
Тынар иленам гын чытен.

Тек шўшпык шўшка тутак сылнын,
Турий муралта йывыртен.
Ок пыте, ок йом кайык йылме,
Ила илышнам мокталтен...

Ит сыре, ит шоно мо лийшым,
Ит кошт омсашкем тўкален.

ШЫЧ ТОЛ ВОКТЕКЕМ

Тый шыч тол воктекем,
Мо тыге öрыктарыш?
Кает шыпак эртен,
Мо чонетым шортарыш?

Ала енын шомак
Изи тулым тарватыш?
Ала илыш – йомак,
Йомак – илышын катыш.

Я мардеж чонышкет
Пуртыш вийым, осалым.
Молан угычын шкет
Коштат. От му пиалым.

Ала теле поран
Корным петырыш ончык?
Ала курык – тура,
Манат. Кушко ит ончо.

Тый шыч тол воктекем,
Кö чонетым шортарыш?
Кает, шыпак эртен,
Кö тыге öрыктарыш?

ВУЙЛЫМАШ

Поззий чон	3
Поззий – кечын вийже	4
Чонем мура	6
Илыш – книга	7
Муам мо мутым... ..	8
Шочынам илышлан	9
Чон куан ден илем	10
Шочмо мланде	11
Марий йылмем ила	12
Ит вашке	14
Шошо кумыл	15
Илышем – шонанпыл	16
Авамлан	17
Куан ден ойго	18
«Наггая ялем гычын йолгорно...»	19
Эрта ўмырем	20
Тўналше авторлан	21
Илышем – пеледыш	22
Эртышын – кыша	23
Марий муро	24
Вуем ом сакe	25
«Сенген лум пургыжым...»	26
Шулдырагын чонгештем	27
«Вашке лыпланыш шўм-чонет...»	28
«Кў комыля толеш логарыш...»	29
«Чын верч шогышо айдеме...»	30
«Мыланна сылне кече...»	31
Ялем ила	32
«Мыняр шошо эртен йўк лукдеак...»	33
Илем молан... ..	34
«Шинчавўд лектеш тунам...»	35
Шортеш шўм-чон	36
Пычкемыш йўд	37
Шукто шоныметым	38
Йоңылыш ошкыл	39
У тукым лўмеш	40
Шым умыло	41

Вашкем тый декет	42
Илыш корно	43
Шонго тумо	44
Улам пиалан	45
«Ок кўл мылам тугай кундем...»	46
Шочшемлан	47
«Волгенче волгалте каваште...»	48
Черле шонгыенг	49
Кум корно	50
«Нелылык шўмемым...»	51
Ок мондо тукым	52
Ава	54
Каныш кече	55
Нигёлан	56
«Чоныштем – муро сем...»	57
Мый чытем...	58
Чон кана	59
«Ала шўшпык йўк, муро сем, помыжалтыш...»	60
Чыла лиеш...	61
Илыш икте	62
Марий ўдыр	63
Шочынам илаш	64
«Кошкен энгер...»	65
Пытартыш вашлиймаш	66
«Чоным ылыжта кавасе кече...»	67
Илышемын акше	68
Шыргыж илышлан	69
Кыша	70
Пелаш деч посна	71
Мондем мо лийшым	72
Шыч пале	73
Шоналте	74
Шулдыр – икте	75
«Пёрдеш ош лыве вуй ўмбалне...»	76
Илыш – модыш	78
Пёртылташ ок лий	79
«Ом пале, кушеч тынар вийже...»	80
Чўчалтыш вўд	81
Иле йывыртен	82
Шинчам ом кумо	83
Могай улам, тугай йёра	84

Поззий йолташ	85
Поззийыште – шке корнем	86
Поззий шўм	87
«Молан ок шокто шошын муро йўкшө...»	88
«Чылаштын лийын жап, тыгай...»	89
Осал шоныш	90
«Шыл моклакам ава ончале...»	91
Ик ганат	92
Улам пиалан	93
Паша пўжвўд	94
«Илышнам сур тўсаным...»	95
Йошкар-Ола	96
«Марий сем» – мемнан ешна	97
Ўмыл	99
Йоратымашын вийже	100
Йоратымаш	101
Йоратышым угыч	102
«Шинчашкем ончет шыман...»	103
«Тиде муро – тылат...»	103
Уке улат	104
«Вашкет, саламлалтде...»	105
Йоратем	106
Вучем вашлиймашым	107
«Ала корно – тора...»	108
Йўла чонем	109
Ойленат йораталын	110
«Чонем ок умыло шоям...»	111
Соренат мылам	112
Весым йоратем	113
Молан ок лий?	114
Вараш кодыч	115
Вучыдымо вашлиймаш	116
Ўдыръенлан	117
Шинчаончалтыш	118
«Йораташ, йораташ...»	119
Йоратет, коден от кай	120
Шўм вургыжеш	121
Пелашемлан	122
Ит сыре, ит шоно...	123
Шыч тол воктекем	124

Литературно-художественное издание

Надежда Иванова
(Ильина Надежда Дмитриевна)

Илышем – шонанпыл
Почеламут-влак

Моя жизнь – радуга
Стихи
На марийском языке
(7+)

Редактор С.Д. Архипова
Художник М.Ю. Ключкина
Корректор А.Н. Гордеева
Компьютерная верстка В.О. Семенова

Подписано к печати 24.09.2013.
Формат 60х80/32. Бумага офсетная.
Печ.л. 7,8. Тираж 2000. Заказ 1468.

РО "Союз писателей России" РМЭ
424036, Республика Марий Эл, г. Йошкар-Ола,
ул Красноармейская, д. 44.

Издательство ООО «СТРИНГ»
Изд. № 255
ISBN 978-5-91716-255-3

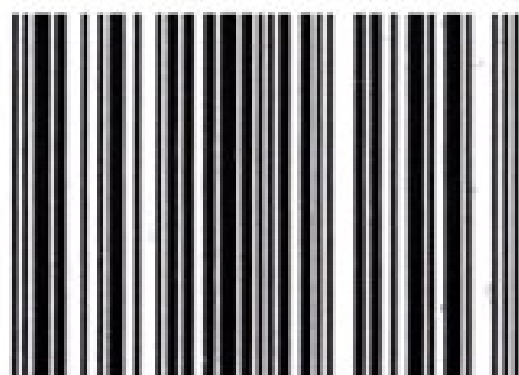
Отпечатано с готового оригинал-макета
в ООО "Стринг".

424002, Республика Марий Эл, г. Йошкар-Ола,
ул. Кремлевская, д. 31.

**«Илышем – шонанпыл» сборникыш
Надежда Иванован у почеламутшо-влак
пурталтыныт. Сборник лирический
сынан улмыш дене ойыртемалтеш.
Автор илышын моторлыкшым,
тудын сылнылыкшым шке
шўм-чонжо вошт ужын, шижын
мошта. Почеламут-влак куштылгын
лудалтыт, лудшо-влакын чонешышт
яндар шонымашым кодат.**

ISBN 978-5-91716-255-3

9 785917 162553